

Capítol 1

ORNITOLOGIA

Des dels inicis de la formació del CENBN l'any 1985, la incorporació d'un grup de joves naturalistes interessats en l'estudi dels ocells, serà el tret de sortida de diferents treballs d'ornitologia.



Figura 1.1: *Pit roig* (*Erhitacus rabecula*) Foto: "Tapi"

El puig Castellar, que corona la ciutat, era un lloc de pas d'aus migratòries, com ara l'Àliga marcenca o l'oreneta (figura 1.3), que aquests joves van saber plasmar en diverses memòries publicades a finals dels anys 90 del segle passat, després de diversos anys de seguiments i estudi.



Figura 1.2: *Bec de corall senegalès (Estrilda astrild)*. Foto: “Tapi”

Posteriorment nous ornitòlegs han continuat la seva tasca, sobretot amb el canvi de condicions del riu Besòs al seu tram final, aportant un notable increment del nombre d'espècies detectades.



Figura 1.3: *Oreneta comuna (Hirundo rustica)* Foto: “Tapi”

1.1 Observacions d'aus de Santa Coloma de Gramenet

Les recerques de llarga durada ha estat una activitat important dels socis del CENBN, que a la vegada permetia consolidar grups d'estudi especialitzats en algun àmbit del medi natural i organitzar sessions per informar *in situ* als curiosos i altres naturalistes.

Entre els anys 1993 i 2001 Carles A. Martínez i Ramiro Aibar, components del grup de joves naturalistes del CENBN, van estar prenent nota de la presència de fauna ornitològica en la serralada de Marina, ja fossin aus de pas o de vida estacionària, prop de les poblacions de Badalona i Santa Coloma de Gramenet. Van col·laborar amb ells Antonio Sanchez i José Luis Romero, del Centre Català d'Anellament (MARTÍNEZ & AIBAR, 1996).



Figura 1.4: *Niu de xoriguers (Falco tinnunculus)* Foto: "Tapi"

En els primers tres anys identificaren 123 espècies. Entre les aus de pas podem destacar l'aligot vesper (*Pernis aviporus*), l'àliga marcenca (*Circaetus gallicus*), l'àliga pescadora (*Pandion haliaetus*), el mussol emigrant (*Asio flammeus*), ... Quant a les aus estacionàries, el xoriguer (*Falco tinnunculus* figura

1.4), la Cucut reial (*Clamator glandarius*), el Pit roig (*Erhitacus rabecula*, figura 1.1), el Pardal xarrec (*Passer montanus*),... (MARTÍNEZ & AIBAR, 1997)

El pas del temps i l'experiència adquirida en els primers anys de seguiment donaven com a fruit, en la campanya de l'any 2000, l'observació de 542 aus rapinyaires en 18 dies d'observació entre el 28 d'agost i el 15 d'octubre. En destacaven el pas de 252 individus d'aligot vesper (*Pernis apivorus*), 73 exemplars de xoriguer (*Falco tinnunculus*), 69 exemplars d'esparver (*Accipiter nisus*), entre altres . A destacar la presència de la Cotorreta pitgrisa (*Myiopsitta monachus*), espècie invasora provinent d'Amèrica del Sud que provoca danys en les espècies autòctones (AIBAR & MARTÍNEZ, 2001).



Figura 1.5: *Mallarenga emplomallada* (*Parus cristatus*) Foto: "Tapi"

El cens d'aus migratòries es realitzava per observació directa, apuntant les dades en unes fitxes proporcionades pel Grup Ecologista Encina, de Sant Boi de Llobregat. Aquell mateix any, aprofitant les observacions, van muntar una taula al mateix punt de seguiment, amb uns tríptics explicatius que ajudava als interessats en el reconeixement de les aus.



Figura 1.6: *Faisà (Phasianus colchicus)*



Figura 1.7: *Rossinyol bord (Cettia cetti)* Foto: “Tapi”

Entre les espècies detectades podem citar la Mallarenga emplomallada (figura 1.5), espècie sedentària en boscos de coníferes; el Faisà (figura 1.6) d'origen asiàtic i introduïda en Europa amb finalitats cinegètiques; el Bitxac comú, abundant a l'estiu en àrees de matolls; el Rossinyol (figura 1.7), habitual als boscos de ribera on és mou de forma activa; el Tallarol de garriga, habitual als carrascars i garrigues; l'Oreneta (figura 1.3), gran caçadora d'insectes al vol que hiverna al centre i sud d'Àfrica; la Puput (figura 1.8), present en indrets oberts i secs; la Cotxa fumada (figura 1.9), observada a l'hivern en àrees obertes; la Garsa, au omnívora d'hàbits oportunistes que saqueja gran nombre de nius; el Bruel (figura 1.10), abundant als alzinars; la cadenera (figura 1.13), espècie en regressió que podem trobar en espais oberts; ...



Figura 1.8: *Puput* (*Upupa epops*) Foto: "Tapi"



Figura 1.9: *Cotxa fumada*
(*Phoenicurus ochruros*) Foto: "Tapi"



Figura 1.10: *Bruel euroasiàtic* (*Regulus ignicapilla*) Foto: "Tapi"

1.2 Via de Vol Mediterrània

L'estudi dels moviments migratoris de diferents espècies és molt important per preveure possibles canvis en els costums de les aus, provocats per diversos factors, com ara el canvi climàtic que patim actualment.

Durant els anys 1998, 1999 i 2001, Carlos Oliver va realitzar un seguiment del pas post-nupcial de diverses aus migratòries, la més important quant al nombre d'individus, ja que es produeix després de l'època de nidificació, viatjant també amb les cries nascudes. Començava les observacions entre les 8:30 h i les 16:30 h, dels últims dies d'agost per finalitzar l'1 de novembre de cada any, amb l'objectiu de comptabilitzar el pas de les aus (OLIVER, 2002).



Figura 1.11: *Corb mari* (*Phalacrocorax carbo*) Foto: "Tapi"

El lloc triat, el turó Blau de 304 m d'altitud situat a la serra de Collserola, a cavall entre la plana vallesana, la serralada de Marina i el Pla de Barcelona, era ideal per fer el seguiment de la denominada "Via de Vol Mediterrània", una part de la qual transcorre al llarg de la costa catalana.

En les seves notes va fer constar el pas de 86 espècies: 20 rapinyaires (Aligot vesper, Xoriguer, Milà negre, Àguila marcenca, ...), 4 colúmbids (Tudó, Xixella, Tórtora, ...), diverses grans aus planadores, entre les quals el Corb marí

gros (figura 1.11), que migra en grups més o menys grans amb la característica formació en “V”; la Cigonya negra i la Cigonya blanca.

Un total de 49 passeriformes: l'Oreneta vulgar (figura 1.3); la Cuereta groga; la Cotxa fumada (figura 1.9), migrador típic de l'octubre; la Cadernera (figura 1.13), migradora en petits grups; la Mallarenga blava (figura 1.14, espècie principalment sedentària; ...



Figura 1.12: Abellerol (*Merops apiaster*) Foto: “Tapi”

Menció a banda cal citar dues espècies: l'Abellerol (*Merops apiaster*) figura 1.12, del qual va arribar a comptabilitzar 1.299 exemplar l'any 2001, organitzats en grans grups; i el Ballester (*Apus melba*), falciot comú en la migració, del qual es van comptabilitzar fins a 3.675 exemplars, en grups molts nombrosos.



Figura 1.13: *Cadernera* (*Carduelis carduelis*) Foto: “Tapi”



Figura 1.14: *Mallarenga blava* (*Cyanistes caeruleus*) Foto: “Tapi”

1.3 Ornitofauna del riu Besòs

Entre els anys 1999 i 2002 Xavier Larruy i David Perpiñan, realitzaren dos censos d'ornitofauna del riu Besòs, aprofitant un període de temps en què aquest va patir una transformació significativa per la millora de la qualitat de l'aigua, i la revegetació d'algunes àrees anteriorment molt degradades.

Van estudiar la fenologia* de 12 espècies d'aus dividint la longitud total del riu en 4 seccions i prenent dades setmanals, sempre a primeres hores del dia, i comptant els individus observats entre els murs de contenció de les inundacions (LARRUY & PERPIÑAN, 2022).



Figura 1.15: *Martinet blanc* (*Egretta garzetta*) Foto: “Tapi”

Amb les dades obtingudes compararen els dos anys de recerca, observant importants canvis en les poblacions de les aus estudiades, segurament pels canvis en la coberta vegetal de les lleres, la millora de la qualitat de l'aigua i l'increment de l'espai cobert pels canyissars (*Phragmites communis*).



Figura 1.16: *Xatrac* (*Sterna hirundo*) Foto: "Tapi"



Figura 1.17: *Bernat pescaire* (*Ardea cinerea*) Foto: "Tapi"

En el seu informe destacaven, entre altres espècies: el Cames llargues (*Himantopus himantopus*), el Martinet blanc (*Egretta garzetta*, figura 1.15), la Cotxa blava (*Luscinia svecica*), la Fotja comuna (*Fulica atra*, figura 1.18),

l'Esplugabous (*Bubulcus ibis*) figura 1.19; la Boscarla de canyar (*Acrocephalus scirpaceus*), el Pardal (*Passer domesticus*), el Corriol petit (*Charadrius dubius*), la Cuereta blanca (*Motacilla alba*), el Repicatalons (*Emberiza schoeniculus*), o el Rossinyol bord (*Cettia cetti*, figura 1.7), la Xivitona (*Actitis hypoleucos*), aus que incrementaven la seva presència a l'espai estudiat.



Figura 1.18: *Fotja comuna* (*Fulica atra*) Foto: "Tapi"



Figura 1.19: *Esplugabous* (*Bubulcus ibis*) Foto: "Tapi"